

Noordzeegebiedsagenda 2050 is arrangeren van een nieuw verhaal

Tekst: Rob Bijnsdorp

Maximaal maatschappelijk en duurzaam rendement van de zee, met als randvoorwaarden een schone en gezonde zee, inclusief optimale kansen voor natuurbeleving. Dat is de wens van het rijk zoals minister Schultz die in de Tweede kamer heeft verwoord. Maar hoe maak je vervolgens een beleidsagenda waarmee je alle mogelijke activiteiten en ontwikkelingen op zee in die richting kunt sturen? ‘Niet door in twee dagen tijd een mooie tekst op te schrijven’, zegt Jeroen Vis van het ministerie van EZ, ‘daar zit geen energie in die tot verandering leidt.’ Zijn collega Lodewijk Abspoel van het ministerie van IenM beaamt dat: ‘We willen een nieuw verhaal dat kan ontstaan door mensen uit allerlei sectoren samen ver te laten kijken.’

Iedereen kent het spel waarin je iemand naar de gang stuurt die, na terugkomst in de kamer, door vragen te stellen een woord moet raden. Stel nu dat de personen in de kamer niets afspreken, behalve dat spontaan bedachte antwoorden op vragen niet strijdig zijn met eerder gegeven antwoorden. Dan komt er vroeg of laat toch een uitslag. Het spel creëert uit de bouwsteentjes zijn eigen verhaal en werkelijkheid, maar het had evengoed een andere werkelijkheid kunnen zijn. Zo ongeveer werkt het proces van de gebiedsagenda voor de toekomst van de Noordzee. Abspoel, adviseur Noordzee-beleid bij het Directoraat-Generaal Ruimte en Water (DGRW) en Vis, coördinerend beleids-medewerker Natuur en Biodiversiteit bij EZ, zijn de aanjagers en regisseurs van dit proces. Ze hebben twee jaar de tijd, waarvan er één al bijna om is.

Een tussenstand

Al een jaar onderweg en nog een jaar te gaan. Menigeen wil weten of er al ruwe contouren van de gebiedsagenda zichtbaar zijn.

Vis: ‘De vragen daarover zijn nou precies het soort vragen waarop we in dit proces geen eenduidig antwoord kunnen geven. Het ontwikkelen van de gebiedsagenda verloopt niet lineair, dus niet met stappen die in elkaars verlengde liggen. Onze uitnodiging aan iedereen om gezamenlijk een focus te ontwikkelen op de Noordzee van over vijftig jaar heeft de vorm van een netwerkproces met veel actoren en onderlinge relaties. Dat geeft bij mensen die er vanaf de buitenkant tegenaan kijken wel eens de indruk dat we maar wat rondfladderen. Ook van onze eigen collega’s krijgen we dat terug. Ze zeggen: “Houden jullie wel in de gaten wat de stakeholders willen? Gaat dat wel wat



Stip aan de horizon. Foto: Marnix Goossens

opleveren?’ Mijn ervaring is dat je niet verder komt dan de grenzen rond het hier en nu, wanneer je vanuit je werkroutine reageert op een uitdaging. Dus even “fladderen” kan ervoor zorgen dat je vrijer kunt opereren. En als je goed kijkt, dan zie je de logica in die aanpak en dat we niet zomaar wat aan het schetsen zijn op blanco papier.’

Wel degelijk kaders

‘De ruimte voor het vrije denken mag er niet toe leiden dat we vandaag dit zeggen en morgen dat’, gaat Vis verder. ‘De wereld van de kaders en protocollen zal niet verdwijnen en dan mag ook niet. Juist de onderwerpen waarmee we werken, vragen een hoge mate van veiligheid, regulatie en ordening. Dat zouden we niet willen veranderen.’

Abspoel: ‘Daar komt bij dat er allerlei programma’s lopen die hun eigen dynamiek hebben. Neem alleen al het energieakkoord over wind op zee. Over vijf jaar ziet de Noordzee er al weer anders uit dan nu. Dat

soort lopende processen kunnen we niet wegdenken. Maar veel belangrijker vind ik de kaders die de gebiedsagenda legitimeren. Om te beginnen heeft de langetermijnvisie van het rijk tot gevolg dat wat met z’n allen nu op zee doen, anders moet. Want blijven we doen wat we altijd al deden, dan komt er mogelijk geen maximaal rendement van de zee, benutten we inherent kansen niet, of blijven activiteiten niet binnen de randvoorwaarden van duurzaam, schoon en gezond (Kaderrichtlijn Mariene Strategie).’

‘Vervolgens kunnen we ook vaststellen dat er op onze eigen tien procent van de Noordzee geen ruimte is om monofunctioneel of monosectoraal verder te gaan. Activiteiten die het ecosysteem nu al onder druk zetten, kunnen sowieso niet verder uitbreiden. En als we bij de andere sectoren zoals wind op zee, doorgaan met ruimte reserveren voor groei, dan beperken we misschien al op voorhand de kansen voor andere, nieuwe ontwikkelingen die we nu nog niet tot in detail kennen,



Jeroen Vis

zoals het winnen van elektriciteit uit Noordzeewater. Deze uitgangspunten sturen heel sterk de richting waarin we een stip op de horizon willen zetten.'

Ander soort vraag aan de markt

Wind op zee is volgens Abspoel een goed voorbeeld van hoe die aanpak kan werken. 'We leven nu met de dynamiek van het SER-akkoord over windenergie op zee, gericht op een kortetermijndoel voor hernieuwbare energie. Maar als de 4500 Megawatt die in dit akkoord is afgesproken er staat, gaan we dan verder met meer windturbines? Of gaan we iets anders doen? Zijn er dan mogelijkheden die we nu nog niet kennen? Wat we niet kennen, kunnen we nog niet in beleid opnemen, maar we moeten er wél voor zorgen nu geen beleid te maken dat nieuwe ontwikkelingen in de weg staat of de maatschappij op kosten jaagt.'

Vis: 'Ons toekomstbeeld gaat dan ook uit van een ander soort vragen aan markt en maatschappij. Niet meer: "Waar moeten over vijftig jaar windparken staan," maar: "Hoe halen we het best de meeste kilowatt aan groene energie uit een vierkante kilometer

zee?" Dat type vraagstelling geeft alle ruimte aan innovaties binnen de windsector, maar biedt óók een opstap aan andere initiatiefnemers en ontwikkelaars. Zij zouden anders niet aan bod komen, waardoor kansen blijven liggen. Het zou in de gebiedsagenda dus best een generale conclusie kunnen zijn dat we voor de komende jaren veel meer experimenteeruimte moeten vrijmaken. Onder het motto van "voor de lange termijn en adaptief programmeren" zou je ook het netwerk van elektriciteitskabels als uitgangspunt kunnen nemen. Waar leggen we die voor de komende honderd jaar neer? En hoe passen diverse vormen van energieopwekking bij dat plaatje?'

Abspoel: 'En dan gaat het niet alleen om windenergie, maar om de hele range: van bescheiden concrete zaken zoals de techniek organiseren om op open zee de vijftig procent van het nog niet benutte marktvolume aan mosselzaad in te vangen, tot mega-vraagstukken als een Derde Maasvlakte.' Vis: 'Het gaat er dus om dat we ver vooruitkijken, de naald van de grammofoonplaat een aantal groeven verder zetten. Vanuit een toekomstbeeld dat ons aanstaat en dat wellicht nog veel open einden heeft, kijken we dan terug naar het hier en nu en dan zien we voor welke deelontwikkelingen we ruimte moeten maken en waar zich knelpunten kunnen vormen.'

Vragen en nog meer vragen

Abspoel en Vis willen een toekomstbeeld, maar geven daarvoor vanuit de overheid niet alleen zelf een voorzet. Vis: 'Nee, we stellen voornamelijk vragen. Dat geeft aan dat niet de overheid de inhoud van de gebiedsagenda bepaalt. We hebben weliswaar de regie over de agenda en uiteindelijk ook over het ruimtegebruik op zee, maar de oplossingen moeten komen van de partijen die de zee gebruiken. Als we een integrale aanpak

willen, dan moeten we ook aan de voorkant van die transitie alle spelers in de vragen laten delen. Dat gaat niet vanzelf. Stakeholders zijn bezig met het realiseren van hun ambities voor morgen. De topsectoren voor innovatie kijken wél verder, maar alleen voor zover het hun eigen sector betreft. Wij moeten in onze gebiedsagenda dus zorgen voor de nodige *cross overs*. In het gesprek over de Noordzee van over vijftig jaar mag iedereen best vanuit zijn eigen sector praten, maar er moet openheid zijn voor mogelijkheden in combinatie met andere belangen en sectoren.'

Geen restrictief bestemmingsplan

Abspoel: 'Het begint steeds beter te lukken om alle belangrijke partijen met elkaar over die toekomst te laten praten. We beleggen workshops en werken nu ook aan andere netwerkkanalen, zowel digitaal als bijvoorbeeld een wekelijks koffie-uurtje op een voor alle sectoren centrale plek. Visualisering van het gespreksonderwerp met kaarten, iconen, metaforen en filmbeelden blijkt een goed middel om de grootsheid en de mogelijkheden van de Noordzee, en niet de waan van de dag, leidend te laten zijn.'

Vis: 'En wij stellen onze vragen: over het gezamenlijk gebruik van dezelfde ruimte, bij voorbeeld visserij in windparken en hoe dat te organiseren. Over de perspectieven van een kunstmatig eiland met een valmeer waarmee je fluctuaties in het windaanbod kunt overbruggen. Over de redenen waarom dit concept uit 2009 nog steeds niet verder is uitgewerkt. Over de kansen binnen de thema's van de "blauwe groeiagenda" zoals energie uit water, zee- en kusttoerisme, blauwe biotechnologie, aquacultuur voor vis, mosselen en algen en wieren. Zo komt er geleidelijk meer tekening in de vier elementen waaruit de gebiedsagenda is opgebouwd: visie, ambitie, opgaven en maatregelen.'

Lodewijk Abspoel bij de presentatie twee jaar geleden van het advies *Een zee van mogelijkheden*

Abspoel: 'En steeds duidelijker krijgen we daarbij voor ogen hoezeer de Raden voor de Leefomgeving en Infrastructuur het twee jaar geleden bij het rechte eind hadden, toen ze in hun rapport *Een zee van mogelijkheden* ageerden tegen een restrictief bestemmingsplan, en een ontwikkelingsplanologie adviseerden. De ruimte op zee blijkt zich niet te lenen voor restrictief beleid. Er is immers niet één ruimtelijke laag waarvoor je een bestemming kunt kiezen. Tussen de diepe ondergrond en het zeeoppervlak en zelfs de lucht erboven zijn vele lagen, alle met hun eigen unieke mogelijkheden. Dat in kaart te brengen, inclusief de mogelijkheden van duurzame benutting, is de grote opgave van onze gebiedsagenda. En die begint met een verhaal van ons allen rond de zee. Dan volgt via ambitie en opgave vanzelf een invulling van een maatregelenpakket dat in een nieuwe Beleidsnota voor de Noordzee 2015-2021 kan worden opgetekend.'

[MEER LEZEN]: *Een zee van mogelijkheden*. Het versterken van de maatschappelijke betekenis van de Noordzee